אמרו לו תחלתו מכבה וסופו מבעיר. אית דגרסי לעיל ליורה מלאה יין ושמן אין מעידין עליו והוי האי תנא שלשי ולספריס דגרסי לעיל מעידין עליו הוי תנא קמא וכן פר"מ דתנא דסיפא לא פליג אתנא קמא אלא מפרש טעמא דמילתיה:

אין מזכירין מעשה נסים. תימה לר"י והא קאמר לעיל נפל לגוב אריות אין מעידים עליו וכן מים שאין להם סוף וי"ל דאינו ממש מעשה נסים אלא יש לתלות שאינם רעבים[א] וכמים שאין להם סוף יש לתלות בדף של סעיפה וגל טורד ומיהו יש בירושל' נפל לגוב של אריות אין מעידין עליו שמא נעשה לו נס כדניאל נפל לכבשן של אש אין מעידין עליו חוששין שמא נעשה לו נס כחנניה מישאל ועזריה רוצה לומר שנפל באש וברח לו מן האש בשום ענין [ב]ור' מאיר חולק אבריתא דלעיל: **אף** על פי כן מת בנו בצמא. מכל מקום לא הוי דבר א) שנלטער בו הצדיק (ג) שלא עשה הבור ב: **הרי אנו באין מלספוד בו'.** ומתני' הכי פירושא הרי אנו הולכין לבית אבלו מלספוד: שמא חבר הוא ות"ק [ג]אגב איצצא מזקי ליה תנו רבנן [ג]אנפל לתוך כבשן האש מעידין עליו ליורה מלאה יין ושמן מעידין עליו משום רבי אחא אמרו של שמן מעידין עליו מפני שהוא מבעיר של יין אין מעידין עליו מפני שהוא מכבה אמרו לו תחלתו מכבה וסופו מבעיר: א"ר מאיר מעשה באחד שנפל לבור הגדול וכו': תניא אמרו לו לרבי מאיר [ג]אין מזכירין מעשה נסים מאי מעשה נסים אילימא דלא אכיל ולא אישתי והכתיב [1]וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו אלא דלא ניים דאמר רבי יוחנן [ד]ב[ד]שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו ויישן לאלתר ורבי מאיר מאי טעמא אמר רב כהנא כיפין על גב כיפין הוו ורבנן דשישא הוו ור"מ א"א דלא מסריך וניים פורתא ת"ר [ה]מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור הגדול ובאו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם עלתה אמרה לו בתי מי העלך אמרה לו זכר של רחלים נזדמן לי וזקן מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא דבר שהצדיק מתעסק בו יכשל בו זרעו אמר רבי אבא אע"פ כן מת בנו בצמא שנאמר [2]וסביביו נשערה מאד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה ר' חנינא אמר מהכא [3]אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו: **מתני'** [2]אפילו שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני דיו ר' יהודה אומר [ד]אפי' שמע מן התינוקות אומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני בין שהוא מתכוין ובין שאינו מתכוין ר' יהודה בן בבא אומר [ה]בישראל [ו]אע"פ שהוא מתכוין ובעובד כוכבים אם היה מתכוין אין עדותו עדות: **גמ'** ודלמא לא אזלי אמר רב יהודה אמר שמואל [ז]דקאמרי הרינו באין מלספוד ומלקבור את איש פלוני ודלמא קמצא בעלמא שכיב ליה ואסיקו ליה על שמיה דקאמרי כן וכן רבנן הוו התם כן וכן ספדני הוו התם: ובעובד כוכבים אם היה מתכוין וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד עדותו עדות היכי ידעינן אמר רב יוסף בא לבית דין ואמר איש פלוני מת השיאו את אשתו זהו נתכוין להתיר מת סתם זהו נתכוין לעדות איתמר נמי אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד עדותו עדות אמר ליה ר' יוחנן לא כך היה מעשה באושעיא ברבי [ח]שהתירם עם שמנים וחמשה זקנים אמר להם לא שנו אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד עדותו עדות ולא הודו לו חכמים אלא מתניתין דקתני ובעובד כוכבים אם היה מתכוין אין עדותו עדות היכי משכחת לה [ט]במסיח לפי תומו [י]כי ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חיואי מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי ואנסבה רב יוסף לדביתהו ההוא דהוה קאמר ואזיל ווי ליה לפרשא זריזא דהוה בפומבדיתא דשכיב ואנסבה רב יוסף ואיתימא רבא לדביתהו ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חסא טבע חסא [ט]אמר רב נחמן האלקים אכלו כווריי לחסא מדיבוריה דרב נחמן אזלא דביתהו דחסא ואינסבא ולא אמרו לה ולא מידי אמר רב אשי שמע מינה הא דאמור רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה [יא]הני מילי לכתחלה אבל אי נסיב לא מפקינן לה מיניה איכא דאמרי אנסבה רב נחמן לדביתהו אמר חסא גברא רבה איתיה אם איתא דסליק קלא אית ליה למילתא ולא היא לא שנא גברא רבה לא שנא לאו גברא רבה דיעבד אין לכתחלה לא: ההוא עובד כוכבים דהוה קאמר ליה לישראל קטול אספסתא ושדי [יב]לחיואי בשבתא ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלוני בר ישראל דאמרי ליה בשיל לי קדירה בשבת ולא בשיל לי [יג]וקטילתיה שמעה דביתהו ואתאי לקמיה דאביי שהיתא

תלתא

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' ז סמג עשין ג טור"ש אה"ע סימן ז סעיף ל:

כו ב מיי' פ"ח מהלכות שבועות הל' כ סמג לאוין לא טור"ש י"ד סימן רלו סעיף ד:

כז ג מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' כט סמג עשין ז טור"ש אה"ע סימן ז סעיף ג וסע"ש:

כח ד מיי' שם הל' ט טור"ש שם סעיף יג:

כט ה מיי' שם הל' יא טו"ש שם סעיף (3) יד:

ל ו מיי' שם הלכה ט טור"ש שם סעיף יג:

לא ז מיי' שם הל' כה טור"ש שם סעיף יד:

לב ח מיי' שם הל' יא טו"ש שם סעיף לד:

מוסף רש"י

אגב איצצא. כשנפל עליהם ולתקם היזיקו (ברכות לג.). אין מזכירין מעשה נסים. להגיה לאיש מהן (חולין מג.). שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו. שנשבע לשוא ומעשה שיעלת שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על הטמוד של אבן שהוא של זהב, שאף זה נשבע על דבר שאי אפשר, וכשבועות (כתו.) תנן דהיינו שבועת שוא ומחייבים על זלזוה מקום וכגון שהתרו בו (סוכה נג.) דדבר שאי אפשר הוא ומשבעם שיעלה לשקר (שבועות ה.) לו: לאלתר מלקין אותו שישן הואיל דעבר בדבר שאין יכול לעמוד בו (נדרים סז.). חופר שיחין. לעולי רגלים בדרכים (ב"ק נ.). שעה ראשונה. שעדיין היא רגילה להיות מיה בתוך המים, אמר להם שלום. העלה, וכן שניה (שם). שלישית. דהוה לה שהות שתלה נפשה אם יאבד אם, אמר להם עלתה. כבר עלתה ודאי כדאמרינן לקמן דפשיעא ליה דלא תמות אם (שם). זכר של רחלים. אילו של יצחק, וזקן מנהיגו. אבריסם (שם). דבר שהצדיק מתעסק בו. לחפוץ בורות לעולי רגלים (שם). עם סביביו. לציקים הדבקים בו (שם). ונורא על כל סביביו. מטיל אימת משפטו עליהם (שם).

מוסף תוספות

א. [ד]שמא באותה שעה אינם רעבים ועד שלא הזיקוהו עלה או העלוהו. מאיר. ב. כיון שלא מת בבור. תוס' הרא"ש, ועי' בהגהות הב"ח.

מסורת הש"ס

א) [ברכות נג.], ב) [תוספתא פי"ד], ג) [ברכות פ. תולין מג.], ד) סוכה נב. נדרים טו. שבועות כה., ה) ב"ק נ. ע"ש שקלים פ"ה ה"ז.; ו) [במשנה שבמשניות הגיהפא עד שיהא], ז) [נ"ל שהתרים עריך ערך תרים ב' ע"ש פירושו וכ"ל בב"ר אה"ע סימן ז], ח) [גיטין יט: מה: ב"ק קיד:], ט) [גירסת הערוך לחיותא בערך קטול], י) [עי' תוספות פסחדרין עד: ד"ה קטול], יא) גירסת רש"ל ולפ"ז דבנן תולקין,

---

תורה אור השלם

1. לֵךְ כְּנוּס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּשַׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאַל תֹּאכְלוּ וְאַל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וָיוֹם גַּם אֲנִי וְנַעֲרֹתַי אָצוּם כֵּן וּבְכֵן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כַדָּת וְכַאֲשֶׁר אָבַדְתִּי אָבָדְתִּי:

אסתר ד טז

2. וְבָא אֶלְהֵינוּ וְאַל יֶחֱרַשׁ אֵשׁ לְפָנָיו תֹּאכֵל וּסְבִיבָיו נִשְׂעֲרָה מְאֹד:

תהלים נ ג

3. אֵל נֶעְרָץ בְּסוֹד קְדֹשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו:

תהלים פט ח

גליון הש"ם

גמ' א"ר נחמן האלקים כו'. כתוספתא מיי' פ' נשים סימן יב ב' ואין למעוה על ר"ש דאמתנא דאבלי כוורי לתמא היכי אמתנא הכי כיון דאמר אמתו אמורים אלמא מספקא ליה אי מיית אי לא. וי"ל דרוסם אין מילולין וכ"ש ספיר אמתנא דאמרי בתר דוכא אלא שנתכוין להתיר דבעריות מתמיהין ואמרי דלכתחילה לא תנשא תע"ג דרוסם מייתי עכ"ל. ועי' תוספת הרלב"ח פ"ב סימן מא:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אף וכו' אלא עשה הבור. נ"ב כלומר שאין הבור עשתה זה שמת בלמה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תד"ה אע"פ וכו' לא הוי דבר שנלטער בו בו'. נ"ב עי' ריא"ף בחדושי אגדות:

מסורת הש"ס

א) [מולין מח. עז.], ב) [פס עז. ע"ש בפרש"י], ג) ל"ל מתמיה, ד) [תוספתא דמאי פ"ד], ה) [תוס' מיר פ"ח], ו) גיטין סו., ז) ג"ז שם הוריות יב. כריתות ה:, ח) לעיל קמו., ט) ל"ל רבי יהודה, י) [עדיות פ"ו מ"ח], כ) לעיל פז: בכורות מו: שבת קמה., ל) גיטין כג: [תוס' שם ד"ה], מ) [וע"ע תוס' מנחות פד. ד"ה שומרי ותוס' כ"מ נח. ד"ה לשמור ותוס' סוכה לט: ד"ה במקם], נ) [וע' תוס' פנחסרין מד. ד"ה מיישין].

הגהות הב"ח

(א) במשנה בניסות כך מקובלני מר"ג: (ב) שם אמר להם לכשתהא כפונדקית: (ג) רש"י ד"ה ונמתי לו אמרתי לו כן הדבריס כאשר אמרת כל"ל ותיבת הן נמחק: (ד) תוס' ד"ה של וכו' מן המומר. ר"ב ועיין במה שכתבתי במנחות ד"פ כל קרבנות דף פד:

מוסף תוספות

א. והרמב"ן ד"ל השיב דההיא ברייתא לא באה לאסור הפירות עצמם אלא לאסור הבצירה וליתן לאו על המשמר כרמו ובוצר אותו ראינו מפקיר, וכבר נשמר מזה רש"י ד"ל בפירוש החומש שלו שכתב ראת ענבי נזירך לא תבצור, ענבי נזירך שהפרשת והנזרת אותם מבני אדם ולא הפקרת אותם לא תבצור אותם כדרך הבוצרים אלא נהוג בהם הפקר. ויעו"ש. ב. וכ"ת אינו אסור כי אם לבצור אבל אם עבר ובצר שרי הא אפי' מן ההפקר אסור לבצור דבצירה תולדה דקצירה כדאמרינן בריש מר"ק (ג.). ע"מ נח. תוד"ה לשמור. ג. שהיה מודיענן שיחדום לעומר ומעצמן היו נמנין מליקח. שם. א"נ קצירך ונזירך אמר רחמנא דידך אין ולא של הקדש, ומהאי טעמא שריא קצירה, א"נ קצירה שרי משום דכתיב לדורותיכם דהא אפי' שבת דחי לר"א בר"ש דסוף פ' ר' ישמעאל (מנחות עב.). מנחת פד. תוד"ה שומרי. ד. [ד]בעיר אין חרשיין אפי' בלילה לא לענין נתינת שלום ולא לענין גט ועדות אשה. רימב"ל. ה. ולפר"ת שמתיר בכל דיני ממונות לשלוח כתב ידן לב"ד (עיין לעיל לא: תוד"ה דחזו) א"כ לכו"ע נמי משיאין ע"פ הכתב. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פי"ג מהל' גרושין הל"י"ב סמג עשין ז טוש"ע אה"ע סי' י"ח סעיף יד:
לד ב ג מיי' שם הל' י"ח וסל' כו טוש"ע שם סעיף יח:
לה ד מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף כב:
לו ה טוש"ע שם סעיף י:
לז ו מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעיף כג:
לח ז שם סעיף י:
לט ח מיי' פ"ז מהל' גרושין הל' כב סמג עשין ג טוש"ע שם סימן קמב סעיף יג:
מ ט מיי' שם הלכה ב וסמג שם טוש"ע שם סימן קמא סעי' נד:

גליון הש"ם

גמ' ואמר חבל על קולר של ב"א וכו'. כרי"ף פיתא שהיו מהלכין בדרך ביתו. כרי"ף פיתא לכרכוס של ביתו: שם הא קמ"ל דאי משתכחת סתמא וכו'. עי' ערוכין דף ע"ב תוד"ה אמר רב הונא:

מוסף רש"י

תלתא ריגלי. לשאול הלכה לחכמים הנאספים בגרגל (חולין עז). דחריף סכינא. לב פחות לו בסכינא (שם). אינהו נמי דמו. פעמים שעושין עצמם כדמות אדם (גיטין סז. ושם: אידמויי אידמו). על פי עד אחד. שאמר לה מת בעלך במדינת הים (ברכות כז.).

של עזיקה. פי' בקונטרס מפרדס מעוקר ומשומר ושביעית הוא וקשה לו מי (משומר) קודם הביעור לעולם מותר ואין נראה לר"ת דהא בהדיא תניא בת"כ ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר מי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר א ומ"ת דתניא בת"כ ובפרק הבית והעליה (ב"מ קיח.) שומרי ספיחים טוטלין שכרן מתרומת הלשכה קרי כאן ממשקה ישראל מן המותר (ד) לישראל ומשומר אסור לישראל כו' כדפי' ב ואר"י אלא היו שומרין אותו אלא מוועים רגלי בהמה משם ומודיעין לבני אדם שהם לעזרך ג ומופקר נמי לא שרי לבצור אלא ע"י שינוי ובת"כ דקתני מן המשומר מי אתה בוצר היינו אפי' על ידי שינוי ומן המופקר אתה בוצר היינו כלומר אוכל (מ):

דחזו ליה בבואה. בירושלמי רבי אחא בר חנינא בשם רבי ממא הדא דתימא בשדה אבל בעיר אפילו לא ראו בבואה של אדם ד והא תניין מי שהיה מושלך בבור ואמר מי ששמע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו וא"ל נתן והוא שראה בבואה של אדם אמר רבי בון מזיקין מצויין בבורות כדרך שהם מצויין בשדות והא דאמר (מגילה ד' ג.) ה אל יתן אדם שלום לחברו בגילה דמיישינן שמא שד הוא היינו בשדה דומיא דיהושע שהיה חוץ לעמנה ישראל בירושלמי פליגי אמורא בגמרא כתוב בשטר מת פלוני או נהרג אם משיאין את אשתו ה: פונדקית

והשיאו את אשתו: **גמ'** אמר רבה בר שמואל תנא ו בית שמאי אומרים אין משיאין על פי בת קול וב"ה אומרים משיאין על פי בת קול מאי קמ"ל מתני' היא ז הא קמ"ל דאי משתכחת סתמא דאין משיאין בית שמאי היא: והלכו ולא מצאו: ח ודלמא שד הוה א"ר יהודה אמר רב שראו לו דמות אדם אינהו נמי דמו דחזו ליה בבואה ואינהו נמי אית להו בבואה ט דחזו ליה בבואה דבבואה ודלמא לדידהו אית להו בבואה דבבואה אמר רבי חנינא אמר לי יונתן שידא בבואה אית להו בבואה דבבואה לית להו ודלמא צרה הואי תנא דבי רבי ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירין: **מתני'** י אמר רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה מצאתי נחמיה איש בית דלי אמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד אלא י יהודה בן בבא ונומיתי לו כן הדברים אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים שהמדינה משובשת בגיסות (א) מקובלני מר"ג הזקן שמשיאין את האשה על פי עד אחד וכשבאתי והרציתי הדברים לפני ר"ג שמח לדברי ואמר מצאנו חבר י לרבי יהודה בן בבא מתוך הדבר נזכר ר"ג שנהרגו הרוגים בתל ארזא והשיא ר"ג נשותיהן על פי עד אחד והוחזקו להיות י משיאין עד מפי עד מפי עבד מפי אשה שפחה ר' אליעזר ורבי יהושע אומרים אין משיאין את האשה על פי עד אחד ר' עקיבא אומר לא ע"פ אשה ולא על פי עבד ולא על פי שפחה ולא על פי קרובים: **גמ'** וסבר רבי עקיבא ע"פ אשה לא והתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי עקיבא ב ח אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה ג נאמנות להביא גיטיהן זו שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא גיטה נשים שאמרו חכמים הוא דלא מהימני אשה בעלמא מהימנא לא קשיא כאן קודם שהחזיקו כאן לאחר שהחזיקו: **מתני'** אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם והביאוהו בפונדק ובחזרתם אמרו לפונדקית איה חברנו נומית להם מת וקבברתיו והשיאו את אשתו ולא תהא כהנת כפונדקית אמר ד להו לכשתהא כפונדקית נאמנת הפונדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו וספר תורה שהיה בידו:

גמ'

ו תלתא ריגלי אמר לה רב אדא בר אהבה זיל לקמיה דרב יוסף ז דחריף סכינא אזלה קמיה א פשט מהא ח מתניתין ט עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של עזיקה הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום לא נתכוון אלא להשביח מקחו אבא יודן איש ציידן אמר מעשה בישראל ועובד כוכבים שהלכו בדרך ובא עובד כוכבים ואמר חבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמת בדרך וקברתיו י והשיאו אשתו ושוב מעשה בקולר של בני אדם שהיו מהלכין לאנטוכיא ובא עובד כוכבים אחד כ ואמר חבל על קולר של בני אדם שמתו וקברתים ל והשיאו את נשותיהם ושוב מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכין לכרכום ביתר ובא עובד כוכבים ואמר חבל על ששים בני אדם מ שהיו מהלכין בדרך ביתר שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם: **מתני'** נ מעידין לאור הנר ולאור הלבנה ס ומשיאין על פי בת קול מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו ושוב מעשה בצלמון באחד שאמר ע אני איש פלוני בן איש פלוני נשכני נחש והרי אני מת והלכו ולא הכירוהו והלכו

פ בית שמאי אומרים אין משיאין על פי בת קול וב"ה אומרים משיאין על פי בת קול מאי קמ"ל מתני' היא ק הא קמ"ל דאי משתכחת סתמא דאין משיאין בית שמאי היא: והלכו ולא מצאו: ר ודלמא שד הוה א"ר יהודה אמר רב שראו לו דמות אדם אינהו נמי דמו דחזו ליה בבואה ואינהו נמי אית להו בבואה ש דחזו ליה בבואה דבבואה ודלמא לדידהו אית להו בבואה דבבואה אמר רבי חנינא אמר לי יונתן שידא בבואה אית להו בבואה דבבואה לית להו ודלמא צרה הואי תנא דבי רבי ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירין: **מתני'** ת אמר רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה מצאתי נחמיה איש בית דלי אמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד אלא א יהודה בן בבא ונומיתי לו כן הדברים אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים שהמדינה משובשת בגיסות (א) מקובלני מר"ג הזקן שמשיאין את האשה על פי עד אחד וכשבאתי והרציתי הדברים לפני ר"ג שמח לדברי ואמר מצאנו חבר ב לרבי יהודה בן בבא מתוך הדבר נזכר ר"ג שנהרגו הרוגים בתל ארזא והשיא ר"ג נשותיהן על פי עד אחד והוחזקו להיות ג משיאין עד מפי עד מפי עבד מפי אשה שפחה ר' אליעזר ורבי יהושע אומרים אין משיאין את האשה על פי עד אחד ר' עקיבא אומר לא ע"פ אשה ולא על פי עבד ולא על פי שפחה ולא על פי קרובים: **גמ'** וסבר רבי עקיבא ע"פ אשה לא והתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי עקיבא ד ח אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה ה נאמנות להביא גיטיהן זו שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא גיטה נשים שאמרו חכמים הוא דלא מהימני אשה בעלמא מהימנא לא קשיא כאן קודם שהחזיקו כאן לאחר שהחזיקו: **מתני'** אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם והביאוהו בפונדק ובחזרתם אמרו לפונדקית איה חברנו נומית להם מת וקבברתיו והשיאו את אשתו ולא תהא כהנת כפונדקית אמר ו להו לכשתהא כפונדקית נאמנת הפונדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו וספר תורה שהיה בידו:

גמ'

כפונדקית זו גרועה. ובגמ' מפרש מאי גריעותא: **אמר להם.** רבי עקיבא: **לכשתהא כפונדקית נאמנת.** כלומר לכשימצא דבר זה אמת שהאמינו את הפונדקית שהרי לא עליה סמכו אלא לפי תומה הסיחה והביאה להם מקלו ותרמילו: [ס"א **לכשתהא כפונדקית נאמנת.** כלומר באותו ענין שהאמינו פונדקית הוי נמי אשר אשה נאמנת שהרי פונדקית הוציאה להן ועל הסימנים סמכו]:

והא

פונדקית עובדת כוכבים (אחת) היתה ומסיחה לפי תומה. ומ"ת מאי מייתו דנגן רמיה מן הפונדקית דהא מסיחה לפי תומה היתה ויש לומר דלא היתה ממש מסיחה לפי תומה דמה שהוליאה מקלו ותרמילו (מה) [זה] היתה יכולה לעשות כן לעדות א"ר עקיבא אמר להם כי אין זה רמיה דודאי אין לך מסיח לפי תומה גדול מזה כיון דכי [מזיתינהו] בכיא כן משמע קא בירושלמי דקאמר עשו אותה כמסיחה לפי תומה משמע שלא היתה ממש מסיחה לפי תומה אלא שמביאין ראיה לדא גרעה מעד אחד:

אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה. פירש רבינו חננאל דקיימא לן כחמי תנא דלא בעי דרישה וחקירה:

הדרן עלך מסכת יבמות

גמ' מאי גריעותא דפונדקית אמר רב כהנא פונדקית עובדת כוכבים היתה ומסיחה לפי תומה היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו וכן תני אבא בריה דרב מניומי בר חייא פונדקית עובדת כוכבים היתה ומסיחה לפי תומה היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו והא איה חברנו קאמרי לה [א]כיון דחזיתינהו בכיא אמרו לה איה חברנו אמרה להם מת וקברתיו תנו רבנן מעשה באדם אחד שבא להעיד על האשה לפני רבי טרפון אמר לו בני היאך אתה יודע בעדות אשה זו אמר אני והוא היינו הולכים בדרך ורדף אחרינו גיים ונתלה בייחור של זית ופשחו והחזיר את הגיים לאחוריו אמרתי לו אריה יישר כחך אמר לי מנין אתה יודע שאריה שמי כך קורין אותי בעירי יוחנן ברבי יהונתן אריה דמכפר שיחיא לימים חלה ומת והשיא רבי טרפון את אשתו ורבי טרפון לא בעי דרישה וחקירה והתניא מעשה באדם אחד שבא לפני רבי טרפון להעיד עדות אשה אמר לו בני היאך אתה יודע עדות זו אמר לי אני והוא היינו הולכין בדרך ורדף אחרינו גיים ונתלה בייחור תאנה ופשחו והחזיר את הגיים לאחוריו אמרתי לו יישר כחך אריה אמר לי יפה כוונת לשמי שכך קורין אותי בעירי יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא לימים חלה ומת [ב]אמר לו לא כך אמרת לי יוחנן בן יונתן דמכפר שיחיא אריה אמר ליה לא אלא כך אמרתי לך יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא ודקדק עליו שנים ושלשה פעמים וכיון את דבריו והשיא רבי טרפון את אשתו תנאי היא דתניא [ג]אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה [א] דברי ר"ע רבי טרפון אומר בודקין וקמיפלגי בדר' חנינא [ד]דאמר רבי חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר [1]משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין ובמאי קמיפלגי מר סבר כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ומר סבר כיון דקא שרינן אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמי [ה]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר [2]וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך[ו]:

הדרן עלך מסכת יבמות

והא איה חזיתינו קאמרי לה. אלמא לאו לפי תומה הוה: הוה כייא. והיינו לפי תומה דקודם שמשלוה התחילה לומר: ונתלה בייחור של תאנה. אחז בנוף של תאנה ופשחו לעשות ממנו מקל: פשחו. נתקו: ייישר כחך אריה. גבור חיל ונכ אריה יש לך: יפה כוונת אם שמי אריה. שכך קורין אותי בעירי: לא כך אמרת לי יוחנן בן יונתן. דורש ומוקר היה אולי יהפוך את דבריו לא כך אמרת לי דמכפר שיחיא אריה שהכפר היו קורין אריה ולא אותו: דדישה. בדיקות כי האי גוונא לכוין את דבריו: וחקירה. בחיזה יוסי ובחיזה שעה: משפט אחד יהיה לכם. וכיון דאשכחן דכתיב בדיני נפשות ודרשת וחקרת וגו' (דברים יג) הוא הדין לדיני ממונות: כיון דאיכא כתובה למשקל. כשתגשת על פיסה תטול כתובה דמספר כתובה גלמוד כשתגשת לאחר תטלי מה שכתוב ליכי: בדיני נפשות דמי. דהגא על אשת איש המנק הלכך עדי נשים בדרישה וחקירה: הכי גרסינן אמר ר' אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר ולא בניך למודי ה' ורב שלום בניך:

הדרן עלך מסכת יבמות

הדרן עלך האשה בתרא וסליקא לה מסכת יבמות

מסורת הש"ס

ע"ן משפט נר מצוה

מא א מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' יד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' טו:

מב ב מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי"ס:

מג ג מיי' שם הלכה טו כט טוש"ע שם סעיף כא:

מד ד מיי' פ"ג מהל' עדות הל' ו סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סימן ל סעי' ו:

תוספות ישנים

ר' עקיבא וא"ע אומרים בודקים. ומ"ת לדידהו אמאי לא בעי חקירה לאחה יום ואחה שנה ומיהו הקדום לדרישה [וחקירה] לאחה יום אינו בשביל לעמוד על ביורו העדות שהרי מהני העדות שהלו מעשה ו) הכ מהגיע הכ בדיקה אלא אינה אלא כדי שיבואו העדים לידי הזמה ודוקא בדיני נפשות הוא דבעינן ליה כדי להגיע את הגזון אבל בעדות אשה כי נמי בעינן דרישה וחקירה כמו בדיני נפשות היינו מנוף העדות לבוא לידי אמת כמו בדיני שחוטים וט"ס בלשון שהעיד בו כמו הכא אבל אחה יום לא נצרך ופסק ר"ת דלא בעינן דרישה וחקירה דקי"ל כת"ק:

ו) נראה דל"ל שהרי מהני העדות שפומרים שהלו המעשה ולא אומרים הדרישה וחקירה אלא כדי שיבואו העדים לידי הזמה וכו'.

תוס' חד מקמאי

תניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה. ר"ש ור"ע אומרים בודקין עדי אשה בדרישה וחקירה קא מיפלגי בדר' חנינא דא"ר חנינא ד"ת אחד דיני נפשות ואחד דיני ממונות בודקין בדרישה ובחקירה שנא' משפט אחד יהיה לכם. ומ"ט אמרו דיני ממונות א"צ בדיקה בדרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין מ"ס כיון דאיכא כתובה כדיני ממונות [דמיא] ומ"ס כיון דשרינן אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמיא והלכה כרבנן דרבים נינהו. ועוד כיון דמפי אשה ומפי עבד ושפחה משיאין ו) משום תקנת ענוגא הקילו ולא עבדינן דרישה וחקירה וכן פסק הרמב"ם ז"ל:

ו) נראה דל"ל משום תקנת ענוגא הקילו הלכך לא עבדינן דרישה וחקירה.

מסורת הש"ס

ו) [גירסת הה"מ והלח"מ בפ' יג מהל' גירושין דין טו אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה ר"ש ור"ע אומרים בודקין וכו' וכן היא הגי' בב"ר פ' י"ד וע' בלח"מ שזכרתי כתב פירוש אחרונים זו ועי' רש"ל], ב) סנהדרין ג: לב., ג) ברכות סד. כריתות כח: תמיד לב: מיר סו:, ד) [אל מקרי בגיך אלא בונך כן איתא בברכות סד.].

תורה אור השלם

1. מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כד כב
2. וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרֹב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: ישעיהו נד יג

הגהות הגר"א

[א] גמ' בדרישה וחקירה ר"ש ור"ע אומרים בודקין כל"ל (וי"כ רבינו בא"ש ע' ח' ס"ק עט):

מוסף רש"י

בדרישה וחקירה. צריך לבדוק את העדים באחה יום באחה שעה הלוהו (סנהדרין ב:). שנאמר משפט אחד יהיה לכם. ממונות כנפשות, וכיון דכתיב דרישה וחקירה בדיני נפשות, דמיב ודרשת וחקרת, הוא הדין לדיני ממונות (שם ג.). שלא תנעול דלת בפני לוין. שיתענו מלהלוות, שמא יכפור והעדים יעמו ולא תהא עדותן מכוונת ויפסל (שם) הדרן עלך מסכת יבמות

מוסף תוספות

א. דכיון שהיה שם הוצרכה לומר זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו. תוס' הכא"ש, ועי' מהר"ם.

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

*) הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת יְבָמוֹת וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת יְבָמוֹת וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת יְבָמוֹת וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהֵי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. **) חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחַאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְרַם בַּר פָּפָּא רְכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דְּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפְיוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תַּחְכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדְבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לְבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וְאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי בְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת יְבָמוֹת כֵּן תַּעַזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהַקִּיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָّלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסְקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִירוּשָׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתְבָא פּוּלְחָנָא דִשְׁמַיָּא לַאֲתַרֵיהּ, וְיִמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וְיַקְרֵיהּ, וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל כָּל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

*) פי' הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג,
**) בסימא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.